

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. Հեթում Պատմիչ, «Պատմություն թաթարաց», Վենետիկ, 1842, էջ 24:
2. Լեօ, «Երկերի ժողովածու», հ. 3, գիրք 2, Եր., 1973, էջ 10:
3. Армяно-русские отношения в первой трети XVIII века. Сборник документов, т. II, ч. II, Ереван, 1967, с. 48–49.
4. Փափազեան Հ., Մելիք-Եզանի ընդունարանի մուտքի վիմագիր արձանագրությունը, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 1985, N 5, էջ 77:
5. Армяно-русские отношения в XVIII веке. Сборник документов, т. IV, Ереван, 1990, с. 179.
6. Լեօ, «Երկերի ժողովածու», հ. 3, գիրք 2, էջ 303:
7. Մաղալեան Ա., Արցախի մելիքությունները և մելիքական տները XVII–XIX դդ., Եր., 2007, էջ 182:

Ք Ա Ր Ո Չ Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

**Տ. ԱՐՇԱԿ ԵՊՍ. ԽԱԶԱՏՐԵԱՆԻ ՔԱՐՈՉԸ՝ ԽՕՍՈՒԱԾ
ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ՝ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՉ
ԽԱԶՎԵՐԱՑԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
(24 Մեպտեմբեր 2017)**

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամէն

Միբեկի քոյրեր եւ եղբայրներ:

Նախ եւ առաջ փառք կու տամ Տիրոջ, եւ եղբայրական իմ սերն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնեն իմ հոգեւոր աւագ եղբօր՝ Երուսաղէմի Սրբազան Պատրիարք՝ Ամեն. Տ. Նուրհան Արք. Մանուկեանին՝ Խաչվերացի հրաշագարդ տօնին առիթով Տիրոջ սրբազան վայրին՝ Սրբոց Յակոբեանց նուիրական անունը կրող այս տանարին մէջ պատարագ մատուցելու այս հրաշալի առիթին համար:

Պատարագի մատուցումը անփոխարինելի առիթ մըն է հոգիով զօրանալու, նորոգուելու, Տիրոջ սրբազան կերպարով ու առաքելութեամբ եւ Աստուծոյ հետ անմիջական հաղորդակցութեան մէջ գտնուելու: Ես ուրախ եմ եւ հոգւոյս պարտք կը համարեմ Սրբոց Յակոբեանց Զինուորեալ Միաբանութեան փոխանցել նաեւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ողջոյններն ու օրհնութիւնը, մաղթելով որ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութիւնը Սրբազան Պատրիարքի իմաստուն առաջնորդութեան ներքոյ, շարունակէ պահապան եւ պաշտպան ըլլալ Տէրունակոյի սրբազան վայրերուն:

Սուրբ Խաչին նուիրուած այս տօնին առիթով հոգիի մէջ անդադար կ'արձագանգէ Տիրոջ խօսքը, խօսք՝ որ 2000 տարիներ շարունակ ոգեշնչած, քաջալերած եւ առաջնորդած է քրիստոնեայ հոգիները, «Ա՛ն զԽաչ քո եւ ետ զկնի իմ», «Ա՛ն քու խաչդ եւ ետեւէս եկուր: Ասոնք խօսքեր են, որոնք հազարամեակներ շարունակ հնչած են քրիստոնեաներու շրթներէն, խօսքեր՝ որոնց հետեւած են Քրիստոսի նուիրուած հոգիներ, խօսքեր՝ զորս կ'արտաբերէր մեր Տէրը՝ ցոյց տալու այն ճանապարհը, որով պիտի ընթանային իր հետեւորդները. «Ա՛ն զԽաչ քո եւ ետ զկնի իմ»:

Այսօրուայ աշխարհի իշխաններն եւ առաջնորդները, կոչեր կ'ուղղեն մարդոց հետե-

ւելու իրենց, կոչեր կ'ուղղեն մարդոց առաջնորդուելու իրենց գաղափարներով, իրենց տեսիլքներով, եւ իրենց հայացքներով: Միակ առաջնորդը սակայն, որ կանչեց մարդիկը հետեւելու իրեն, միաժամանակ վերցնելով միայն իրենց վերապահուած խաչը՝ Քրիստոս է: Խօսիլ՝ Քրիստոսի հետեւելու առանց շալկած ըլլալու սեփական խաչը, կը նշանակէ դատապարտուած ըլլալ խոր մոլորութեան եւ ինքնախաբէութեան: Չկայ՝ Քրիստոսի հետեւողութիւն առանց խաչակրութեան, չկայ՝ քրիստոնէութիւն՝ առանց տառապանքի յաղթանակի հասնելու վճռականութեան: Չկայ՝ եւ չի՝ կրնար ըլլալ Յարութիւն, չի՝ կրնար ըլլալ յաղթանակ, եթէ այդ յաղթանակը տառապանքներու ու տանջանքներու, ինքնագոհաբերութեան եւ գոհողութիւններու հովտին մէջէն չէ անցած: Քրիստոս մեզի կոչ կ'ընէր Խաչի միջոցով ընտրել ինքնագոհութեան, ինքնազրկանքի, գոհաբերութեան ճանապարհը՝ եւ ընթանալ այդ ճանապարհով:

Մարդը իր ծննդեան օրէն դատապարտուած է տառապանքի, դատապարտուած է զրկանքի: Կեանքի ամենէն ուրախ պահերուն՝ տխրութեան զգացումը մեզ չի լքեր, ամենէն երջանիկ պահերուն անգամ մեր հոգին կը ստուերուի տխրութեան զգացումներով: Մարդկային կեանքին մէջ լիարժէք չէ ուրախութիւնը, ամբողջական չէ երջանկութիւնը մարդկային կեանքէն ներս, եւ Քրիստոս կոչ կ'ընէ լիարժէք երջանկութիւն եւ լիարժէք ուրախութիւն ձեռք ձգելու համար կամաւորաբար ընտրել ինքնագոհութեան՝ խաչի ճանապարհը: Միայն ուրիշին մատուցած ծառայութեամբ է, որ մարդ կը գտնէ իր լիարժէք եւ լիակատար երջանկութիւնը:

Տարիներ առաջ, երբ կանխասացութիւն եղաւ թէ աշխարհի վախճանը կը մօտենայ, մեծահարուստ մը քարայր մը գնեց եւ իր ապագայ անվտանգութիւնը ապահովելու համար հայթայթեց սնունդ եւ անհրաժեշտ բոլոր պարագաները: Ան կը մտածէր թէ պիտի փրկուէր Աստուծոյ դատաստանէն, կը մտածէր թէ բոլոր մարդիկ պիտի դատապարտուէին կորստեան, բայց ինք պիտի կարողանար փրկուիլ: Անշուշտ չիրականացան աշխարհի վերջաւորութեան մասին կանխասացութիւնները: Այս բոլորովին այլ հարց մըն է: Քրիստոս կ'ըսէ. «Աշխարհի վախճանը կ'ըլլայ այն ժամանակ, երբ Աստուած կամենայ»: Բայց մարդը առաջնորդուեցաւ այն միամիտ մտածումով, թէ ինք խոյս պիտի տար աշխարհի վախճանէն: Շատերու համար գուցէ խելամիտ քայլ մըն էր այս մեծահարուստին ըրածը, բայց մեզ՝ քրիստոնէաներուս համար, իսկապէս չափազանցուած պիտի չըլլայ, եթէ ըսենք խելկատակութիւն մըն էր, երջանիկ մոլորութիւն մը:

Ի՞նչ արժէ կեանքը, եթէ զրկուած պիտի ըլլաս քու հարազատներէդ, ի՞նչ արժէ կեանքը, երբ ստիպուած պիտի ըլլաս պահպանել ընդամենը քու ֆիզիքական, մարմնական գոյութիւնդ: Ի՞նչ արժէ կեանքը, եթէ այն պիտի չգնահատուի եւ չարժեւորուի քու նմաններուն մատուցած ծառայութեանդ համար եւ ի՞նչ արժէ կեանքը, եթէ ընդամենը նուիրուած պիտի ըլլայ նիւթական պատիւներու:

Խաչին խորհուրդը, սիրելի քոյրեր եւ եղբայրներ, ահա կը խորհրդանշէ քրիստոնէային ճանապարհը, քրիստոնէային կեանքը՝ ապրուած հասարակութեան համար, ապրուած ընկերութեան համար, ապրուած մարդկութեան համար, ապրուած իր նմաններուն համար: Շատեր թերեւս զարմանան, երբ լսեն թէ քրիստոնէութեան, Հայ եկեղեցւոյ մէջ գոյութիւն ունին հինգ կարելոր տօներ եւ այդ հինգ կարելոր տօներէն մին նուիրուած է խաչի մը, գործիքի մը, նշանի մը: Մինչդեռ մնացեալ տօները նուիրուած են Քրիստոսի եւ Աստուածամօր, սակայն ասիկա պատահականութիւն չէ, եւ զարմանալի ոչինչ կայ: Մեր հայրերու դիպուկ բնորոշմամբ. «Խաչ յայտ առնէ զխաչեցեալն»: Խաչը կը բացայայտէ Խաչեցեալը, խաչը կը խօսի Խաչեցեալի մասին, խաչը կը պարզաբանէ Խաչեցեալին առաքելութիւնը: Իրապէս, ես չեմ գիտեր, ի՞նչ զգացում պիտի առաջացնէր մեր մէջ Քրիստոսի Յարութիւնը, եթէ նախորդուած չըլլար Խաչելութեան ճանապարհի տառապանքով: Ես չեմ գիտեր ինչպիսի՞ն պիտի ըլլար մեր ժողովուրդին այսօրը, եթէ այն նախորդուած չըլլար խաչակրութեամբ, նախորդուած չըլլար Իր ինքնութեան՝ քրիստոնէութեան Իր պատկանելիութեան համար

մղուած քաջարի, տեւական ու յամառ պայքարով: Ինչպիսի՞ն պիտի ըլլար Սրբոց Յակոբեանց Չինուորեալ Միաբանութեան կեանքն այսօր, եթէ այն պայքար մը չըլլար յանուն խաչի հաստատման: Ինչպիսի՞ն պիտի ըլլար ձեր կեանքը, սիրելի բոյրեր եւ եղբայրներ, որ այսօր ուխտաւորաբար ժամանած էք այստեղ՝ Սուրբ Երուսաղէմ, Սրբոց Յակոբեանց այս Մայր Տաճար, եթէ ձեր ճանապարհը, ձեր կեանքը զարդարուած չըլլար Քրիստոսի խաչը հաստատելու, Քրիստոսի խաչի ճանապարհով անցնելու ամենօրեայ մաքառումներով եւ պայքարներով: Մեր ժողովուրդը չափազանց լաւ գիտէ խաչին արժէքը, մենք զմեզ դարձուցեր ենք ո՛չ միայն խաչակիրներ, այլեւ անձեր, որոնք խաչով կ'ապրին: Ամէն օր խաչը ըրած ենք իրենց առաքելութեան, իրենց կեանքին առանցքը:

Այսօր, ես, ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ կեցած եմ Սրբոց Յակոբեանց այս Մայր Տաճարի խորանին առջեւ եւ Աստուծոյ հազար փառք կու տամ, որ մեր Միաբանութեան՝ խաչով սպառազինուած Միաբանութեան, շնորհիւ եւ իրենց ջանքերով կանգուն է եւ կայուն Պատրիարքութիւնը Սրբոյ Երուսաղէմի: Անվտանգ ու պաշտպանուած են մեր սրբավայրերը եւ իրենց հիւրընկալ դռները կը բանան հարիւրաւոր հայարիւն ուխտաւորներու՝ նորոգուելու եւ զօրանալու ոգիով: Ես այսօր, Ս. Խաչվերաց տօնի նուիրական այս առաւօտ, աղօթք կը մատուցանեմ առ Աստուած, որպէսզի Խաչի զօրութեամբ օրհնէ եւ զօրացնէ մեր ժողովուրդի բոլոր զաւակները՝ աշխարհի բոլոր անկիւններուն:

Այսօր մեր ժողովուրդը կեցած է բազմաթիւ մարտահրաւերներու առջեւ, բազմաթիւ դժուարութիւններու առջեւ: Բազմաթիւ դժուարութիւններու առջեւ է նաեւ մեր երկիրը, մեր հայրենիքը: Դժուարութիւններու առջեւ են Սփիւռքի մէջ բնակուող մեր հայրենակիցները: Բոլոր ծրագիրները, բոլոր մեքանիզմները, որոնք կոչուած են ըլլալու, ապահովելու համար մեր փրկութիւնն ու գոյատեւութիւնը, կրնան ձախողիլ: Չեն կրնար գործել եւ արդիւնաւետութիւն արձանագրել, եթէ խարսխուած չեն մեր ինքնութիւնը կազմող հիմնական բաղադրիչներու վրայ: Մեր ինքնութեան աղբիւրը մեր հաւատքն է, մեր ինքնութեան աղբիւրը մեր յարատեւութեան գրաւականը՝ խաչի ճանապարհն է, յանձնառութեան ճանապարհն է, եւ զոհողութեան ճանապարհն է: Առ ոչինչ կ'ըլլան մեր բոլոր յոյսերը եւ կանխասացութիւնները Հայոց փրկութեան եւ ապագայի նկատմամբ, եթէ մենք պատրաստ չըլլանք խաչի նկատմամբ հաւատարմութեամբ եւ սիրոյ դրսեւորումով մէկս միւսին նկատմամբ հոգատարութիւն, սրտացաւութիւն եւ ուշադրութիւն ունենալ:

Ճատեր կ'ըսեն, թէ հայեր իրաւունք չունին իրարմէ նեղուելու, բայց հայեր իրարմէ չնեղուելու համար պարտաւոր են նախ եւ առաջ մէկը միւսին չնեղացնել: Խաչելութեան ճանապարհ կը նշանակէ զոհողութեան ճանապարհ: Խաչելութեան ճանապարհ կը նշանակէ դէպի յաղթանակ ընթանալու ճանապարհ: Քրիստոնէութիւնը տկարութեան, թուլութեան, նահանջի կրօն մը չէ, ինչպէս ոմանք թիւրիմացաբար ընկալած են եւ կ'արտայայտուին: Քրիստոնէութիւնը յաղթող կրօն մըն է, Քրիստոնէութիւնը յաղթութեան ճանապարհ մըն է, քրիստոնէան զօրաւոր անձն է, որ արհամարհել գիտէ դժուարութիւններ, որ բռնութենէ եւ սպառնալիքներէ չ'երկնչիր: Որ հուրի եւ բոցի մէջէն անցնիլ գիտէ հասնելու յաղթանակի եւ փարիլ գիտէ իր Աստուծոյն եւ սկզբունքի եւ արժէքներու պահպանութեան համար մարմնաւոր տկարութիւններու առջեւ չի կենար: Եւ թող Խաչի խորհուրդը զօրացնէ մեր մէջ այն զգացումը, թող ոյժ եւ կարողութիւն պարգեւէ ամենուս, թող վերստին մեր մէջ նորոգէ յանձնառութեան ոգին, սիրոյ ոգին, զոհողութեան ոգին, ապրելու մէկս միւսին համար, ապրելու մեր երկրին համար եւ մեր ժողովուրդին համար, ի փառս Աստուծոյ եւ ի մխիթարութիւն մեր բոլոր զաւակներուն այսօր եւ յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն:

Ա Ռ Ա Ճ Ն Ե Ր Հոսկէ-Հոնկէ

- Աստուածները բոլոր լերան համաձայն կու տան, որքան որ մեծ ու բարձր անձնաւորութիւն ես, հոսանքները այդքան աւելի զօրաւոր կ'ըլլան:
- Առանց վտանգի յաղթողը՝ առանց փառքի յաղթանակած կ'ըլլայ:
- Երբ խելքդ հասնի ու ձեռքդ չհասնի, մեծ տառապանք է:
- Երբ կ'ուզես հոր իջնել, բնաւ մի՛ կործաներ օտարին պարանը:
- Երկար լեզուն կը կրճատէ կեանքը:
- Լեզուն կակուղ միս է, բայց ի՜նչ ոսկորներ կը փշրէ:
- Խօսիլը՝ ցանել է, իսկ մտիկ ընելը՝ քաղել:
- Մեծին հետ միշտ մեղմ խօսէ:
- Ոտքդ կրնայ սահիլ, բայց լեզուդ երբեք պէտք չէ սահի:
- Վրէժխնդրութեան պատճառած գոհունակութիւնը կարճատեւ է, մինչդէռ ներողամտութեան ամբողջ հաճոյքը՝ մշտատեւ:
- Տառապանքն ալ իր հաճոյքն ունի:
- Խօսք մը կրնայ կռիւի եւ նոյնիսկ պատերազմի դուռքանալ, իսկ խաղաղութեան դառնալու համար հազար խօսք քիչ է:
- Պատիւը նման է թանկարժէք քարին, որուն վրայ ամենափոքր բիծն անգամ կը նուազեցնէ արժէքը քարին:
- Լեզուին մէջ թոյն ունեցողը չի կրնար մեղր թքնել:
- Միտքը միշտ գոհն է սրտին, բոլոր անոնք որոնք իրենց միտքը լաւ գիտեն, չեն ճանչնար իրենց սիրտը:

- Մարդոց հիացման արժանանալէ աւելի նախընտրելի է արժանանալ անոնց համարումին:
- Կնոջ ոյժը կը կայանայ իր գեղեցկութեան մէջ, իսկ մարդուն գեղեցկութիւնը իր ոյժին մէջ:
- Սէրը նման է լուսնին, երբ չ'անհիր կը պզտիկնայ:
- Կեանքը վարդ մըն է, որուն իւրաքանչիւր թերթը պատրանք է, իսկ իւրաքանչիւր փունջ՝ իրականութիւն:
- Թերութիւններ չունեցող մարդ չկայ, լաւ է այն մարդը՝ որ քիչ թերութիւն ունի:
- Յիմարին խրատ տալը կը նմանի հայելի տալ կոյրին:
- Հօգօրագոյն միտքը ա՛յն է, որ գիտէ իր տկարութիւնը:
- Եթէ կ'ուզես գաղտնիքդ թշնամիներէդ պահել, նախ պահէ քու բարեկամներէդ:
- Սուրը չէ որ կը յաղթէ, այլ՝ ոգին:
- Ունենալը չէ կարելորդ, վայելել գիտնալն է, որ իրապէս մարդը կ'ընէ բախտաւոր:

